

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uredništvo: Ljubljana, Franciskanova ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Nefrankliranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din za tiskovino 80 din. Članek sekcije J. U. U. plačuje list v članarino. Oglašje po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. šte. rač. 77.153. Telefon 4586

Potrebno je samozavestnejše gledanje v bodočnost

Težki svetovni zgodovinski dogodki zadnjih mesecev, še posebno pa oni zadnjih tednov so nam dokazali, da med širše plasti našega naroda še ni proniknila ona tako nujno potrebna zavest svobode in tudi ne pravilno vrednotenje demokratične ureditve lastne svobodne države. Komaj se je svetovno politično ozračje nekoliko zganilo, za spoznanje težja je postala atmosfera in povzročila malo negotovosti, ker so bili trenutno zastrti jasni pogledi v bodočnost, že jih je bilo mnogo med nami, ki jim je več ali manj upadla samozavest, upadel ponos in pogum. V trenutkih, ko mora vsakdo, ki se zaveda vrednosti svobode naroda, pokazati največjo svobodno voljo in odporno silo, v takih trenutkih je najbolj nevarno kloniti in samega sebe in s tem svoj narod prepuščati usodi. Razširjevalci tujih, škodljivih idej, tujih miselnosti, komaj čakajo na tako kvarno razpoloženje med ljudstvom, da njihovo nezdravo in pravo setev uničujejo seme, ki ga že mnogo let sejejo med našim narodom, čimprej vzkljuje. V takih trenutkih ni na mestu pričakovati rešilnih besed — rešilnih dejanj samo od zgoraj, ali pa zanašati se celo na kake velike prijatelje naše svobode, naše samostojnosti. — Vsakdo je sam dolžan pogledati vase, preizkusiti svoj ponos, svojo narodno zavest, pogum in odporno silo. Te vrline naj bodo trdno in globoko zasidrane v vsakem posamezniku, pa bo odprana sila našega naroda trdna in nepremagljiva.

Države tvorijo narodi, narode pa posamezniki. Od močnih, samozavestnih in značajnih posameznikov je torej odvisna moč našega naroda in tudi moč naše države. Ne vlade in ne oblasti ne morejo prekvasiti tega, kar je med narodom ukoreninjeno, a narod se najbolje preizkuša v težkih trenutkih, ko je potrebno odločno in samozavestno ravnanje, ker takrat se pokaže, ali je vreden in sposoben samostojnega in svobodnega razvoja. Ko govorimo o tem in pogledamo s kritičnim očesom okoli sebe, se moramo nehoti ozreti na ugotovitve svetovnoznanega reporterja najzanimivejših svetovnih političnih dogodkov H. R. Knickerbockerja, ki pravi: »Nepardalski narodi, kakor tudi nepardalski posamezniki zbirajo moč in pogum iz vsake kretnje, iz vsakega znaka slabosti svoje žrtve.«

Ta pomembna ugotovitev nam dovolj razločno pove, kako si moramo začetiti pot našega bodočega delovanja in prizadevanja. V uvodniku 35. štev. »Učiteljskega tovariša« smo zapisali tudi to: »Na eni strani se torej opaža veliko pomanjkanje narodne zavesti, ponosa in odločnosti, a na drugi strani popolna upravičenost in velika potreba do posesti teh vrlin pri vsakem posameznem članu našega naroda. Vsi moramo namreč stremiti za tem, da bo naša domovina čim trdnjša in odpornejša nasproti vsem zunanjim vplivom. Že to spoznanje samo nas sili k najintenzivnejšemu delu za pobiranje malodušja in pesimizma, ki zastruplja predvsem našo ožjo domovino.«

Kljub težki preizkušnji zadnjih dni mora učiteljsko gledati pogumno v bodočnost, ker je v precejšnji meri odvisno prav od učiteljskega dela in prizadevanja, torej od njega samega, kako se bo ljudstvo ponašalo, kako in v koliko bo dovezeto, sprejemati in v koliko sposobno zavračati najrazličnejše tendenciozne vesti razširjevalcev tuje, našemu narodu sovražne miselnosti. Najnovejši dogodki na svetovni politični pozornici so torej postavili učiteljsko pred nujno spoznanje, da je potrebno pregledati vse dosedanje delo v šoli in izven nje, in kjer koli bi se pokazala, četudi najmanjša pomanjkljivost, ki bi utegnila kvarno vplivati na uspehe, po gornjih trditvah nujno potrebne, jo je treba takoj odpraviti. Vzgojiti moramo generacije, ki bodo samozavestne, tujim vplivom odporne, pogumne in iniciativne. Zgodovina našega naroda in vseh borb za narodno osvoboditev in zedinjenje nam nudi zadostno gradivo za to delo. Dolžnost nam v današnjih dneh še posebej narekuje utrjevati med ljudstvom zavest vrednosti narodne svobode in demokratične ureditve lastne države. In od tega, kako bomo to dolžnost izvrševali, je odvisna tudi bodočnost našega naroda, naše države.

Učiteljsko se dobro zaveda, da morejo le močni, značajni in narodno zavedni posamezniki tvoriti odločen in odporen narod, in le tak narod more ustvariti sebi trdno in vsega priznanja in spoštovanja vredno državo. Prav zaradi te zavesti je delalo med narodom, kljub vsem težkočam, ki so to delo ovirale in bo delalo tudi v bodoče. Za današnje čase in za naše delo pa naj nam služijo kot vodilna misel besede velikega misleca, tvorca in državnika Masaryka:

»Pronikniti moramo skozi tajno pregrinjalo sedanjosti, poznati moramo sedanje življenje in njegove prave pogoje, in iz tega spoznanja, ki mora biti dopolnjeno s poznanim zgodovine, moramo s smelimi pogledom zreti v bodočnost.«

Posebno poglavje

... lahko gledamo na našem narodnem telesu grde, ogabne tvore, polne kužnih bacilov, ki jim je dajalo naše narodno telo skozi dvajset let na razpolago svoje zdrave sokove, da so danes v svojem razkrojevalnem procesu tem silnejši. (Učit. tov. št. 36., v članku »Delo za Jugoslavijo«.)

Slovensko šolstvo s svojim narodno zavednim učiteljskim je že od nekdanj bilo na terenu trd boj s tistim vsegamogočnim elementom naše vasi, ki se je znal v dobrih in slabih časih vselej tako preorientirati, da je žel za sebe velike koristi. Ta pičli sloj je stal vedno iznad našega delovnega ljudstva, živel sicer iz njega, hranil se z njegovimi žulji in delom, toda ubogo slovensko rajo, od katere je duhovno odpadel, je vedno smatral za manj vredno, a sebe za izvoljenca, ki mu je dovoljeno vse. Poglejmo kamor koli v slovensko podeželje, vsepovsod ga zapazimo: svojevrsten obraz, stalno v boju proti našemu narodu za tuje, nam sovražne ideje, naš narod »ljubi« le toliko, kolikor ga sme do mile volje izžemati in zavajati. Ta svojevrstni obraz je pred vojno že zbiral med našim ljudstvom sredstva za tuje in sovražno nam raznarodovalno šolstvo. Danes pa sinovi in hčere teh svojevrstnih očetov in prednikov poizkušajo tu in tam zastrupljati narodne vodnjake ter zavajati na stranpota z najneverjetnejšimi vestmi naše dobro, toda včasih lahkoverno ljudstvo. Tu pa tam vznikne iz naše ljudske množice onj značilni obraz narodnega odpadnika, ki s skrivnostnim šepetanjem, namigavanji kali ozračje in razburja mirno prebival-

stvo. Vesti, ki jih poslušajo včasih slovensko učiteljsko v šolah, katere prinašajo iz svojih domov slovenski otroci slovenskih staršev (drugače na naši zemlji itak ni), so čuda značilne in je treba, da postanemo prav pozorni nanje in da jim pravilno prisluhnemo.

Dosti je bilo slabih izkušenj. Notranja nesloga je rodila Slovanom največ gorja. Oni značilni obrazi narodnih odpadnikov so v preteklosti večkrat odločali o usodi naših krajev, toda temu je naredila konec naša svoboda. Nič več se ne damo begati, s ponosom zremo na svoje dosedanje delo v svobodni domovini in z zaupanjem v bodočnost našega naroda in države. In prav to nam daje pobude, da nikakor ne pustimo begati preprosto ljudstvo.

Narod je treba dvigati in mu vcepljati samozavest, zato se mora šola v današnjih dneh predvsem okleniti naroda. Poučiti je treba mladino, da bo zgled narodnega čustvanja predvsem lastnim staršem, saj so otroci tako dostopni lepi in plemeniti narodni misli. Vsi, ki smo izšli iz ljudstva, moramo stati na straži, da odvrnemo zastrupjalce naših narodnih vodnjakov od našega naroda. Vsi, ki smo imeli možnost, doseči boljšo izobrazbo, moramo v tem času dejansko na teren ter z mogočno protipropagandno odpreti vsakemu zaslepljenemu človeku oči, da se bo zavedal, da je le neokrnjena Jugoslavija domovina svobodnih državljanov. Po tem spoznanju bo odklenkalo tudi odpadnikom in njihovim prekrovanjem. Mnogo je klenega zrnja med našim narodom, le varovati ga je treba pogubonosne ljulike.

Učiteljske preместitve

§ 93. zakona o ljudskih šolah določa, da se število praznih učiteljskih mest objavlja koncem vsakega šolskega leta. »Preместitve se izvršujejo praviloma samo koncem šolskega leta. V času, ko traja pouk (od 1. septembra do konca junija) se ne morejo izvršiti preместitve po prošnji.« (§ 97.)

Letos je izšel razpis službenih mest bolj rano, saj je bil objavljen že v 35. številu »Učiteljskega tovariša« z dne 6. aprila 1939. Razpis določa, da se morajo držati prosilci §§ 100. in 101. zakona o ljudskih šolah, t. j. 1. ne morejo biti premeščeni oni učitelji, katerih povprečna ocena za zadnja 3 leta ne znaša dobro ali ki so poslednje leto ocenjeni z očno nezadostno (2) ali prav slabo (1) in ki niso v kraju, dobljenem po prošnji, prebili 2 leti; 2. za trge smejo prositi učitelji z najmanj 5, mesta z najmanj 8, mesta s srednjimi oziroma strokovno šolo 10 in s fakulteto 12 službenimi leti.

V naši banovini je bilo razpisanih sledeče število službenih mest:

	moških ženskih mešanih skupaj			
Brežice	1	7	8	16
Celje	2	—	—	2
Črnomelj	1	3	5	9
Lendava	3	6	1	10
Gornji grad	2	—	1	3
Kamnik	3	—	—	3
Kočevje	1	4	4	9
Konjice	1	6	1	8
Kranj	—	1	2	3
Krško	1	1	6	8
Laško	—	—	8	8
Litija	—	4	2	6
Ljubljana, okol.	—	1	5	6
Ljutomer	1	6	4	11
Logatec	2	1	6	9
Maribor l. breg	2	—	5	7
Maribor d. breg	—	2	3	5
Murska Sobota	4	12	—	16
Dravograd	—	2	2	4
Ptuj	4	12	4	20
Slovenj Gradec	—	3	—	3
Škofja Loka	—	1	1	2
Šmarje pri Jelšah	3	7	2	12
Skupaj	31	79	70	180

Iz pričujoče tabele vidimo, da je razpisanih razmeroma malo službenih mest, in sicer 31 moških, 79 ženskih in 70 mešanih, t. j. skupaj 180, kar znaša 4%. Z razpisom bo težko ustreči vsem prosilcem, ki jih bo 3 krat več. Objavljena niso mesta, kjer je učitelj na bolniškem ali celo upokojitvenem dopustu. Prav tako se ne morejo razpisati mesta, ki bodo izpraznjena s preместitvijo. Tako se večkrat zgodi, da sta z ene šole, ki je bila pred preместitvijo polnoštevilno zasedena, premeščeni 2 učni moči, tja pa ni prosil nihče, ker mesto ni bilo razpisano. Temu bi se dalo odpomoči na ta način, da bi bila razpisana službena mesta v začetku aprila. Razpisala bi se vsa prosta mesta. Prosilci bi vložili prošnje najkasneje do 15. maja na banksko upravo, ki bi na podlagi prošnje sestavila začasen predlog. Na osnovi tega predloga bi ban-uprava razpisala koncem maja vsa tista mesta, ki bi se izpraznila s prvo preместitvijo. Do 15. junija bi vložila druga skupina prosilcev za mesta, ki se bodo predvidoma izpraz-

VSEBINA:

Potrebno je samozavestnejše gledanje v bodočnost.

Posebno poglavje.

Učiteljske preместitve.

K materinskemu dnev.

Uradniški materialni položaj.

S složnim delom za uredničenje naših želja.

Učiteljske plače pred pol stoletja.

Splošne vesti. — Osebnе zadeve. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

prav je mesto na šoli prazno. Še več! Dogodijo se primeri, da je premeščen na prazno mesto kak drug učitelj, mož oziroma žena pa mora čakati. Poročeni učiteljski pari spadajo skupaj in zanje se mora najti skupno službeno mesto. Prav tako je še vedno nekaj primerov, da dobijo mesta s srednjimi oziroma strokovnimi šolami učitelji in učiteljice pred tistimi, ki imajo poleg službenih pogojev, še deco za študij. Mnogokrat dobi mesto učitelj oziroma učiteljica s 12 ali 15 leti, učitelj z 20 timi službenimi leti in s študirajočo deco pa se mora zadovoljiti z bližino mest ali pa čakati na deželi leta in leta. Tukaj se seveda ne morejo upoštevati samo službena ocena in leta, temveč tudi socialni moment.

Končno pridejo še zdravstveni razlogi. Žalibog, da se zdravstveno stanje tolikokrat omenja v naših prošnjah, tako da lahko rečem, da se skoro sleherni prosilec sklicuje na svoje zdravstveno razpoloženje. Zato je včasih ocena prav težka. Toda spregledati teh zdravstvenih preместitev ne smemo, ker so včasih med njimi prav težki primeri.

Vse te činitelje mora oblast upoštevati v polni meri, če hoče, da bodo potekale preместitve vsaj relativno objektivno in pravično. 100 % pravičnih preместitev pa itak ni mogoče izvesti.

H koncu še nekaj besed o premeščanju po službeni potrebi. Ta preместitev bi se smela izvršiti le v najskrajnejšem primeru, ko res zahtevajo službeni interesi in ne politični, vaški ali kak drugi močotci. Po službeni potrebi bi smel biti premeščen učitelj samo tedaj, če je disciplinska preiskava pokazala, da je dotičnik zakrivil kako službeno greško. V vseh ostalih primerih pa bi se preместitev po službeni potrebi ne smela izvajati.

Objektivnost in pravičnost pri preместitvah je prvi pogoj za zadovoljivo rešitev tega prevažnega in perečega problema! -a-

K materinskemu dnev

Blizu je materinski dan, ko bomo z govori in raznimi prireditvami skušali pokazati priznanje in hvaležnost materam, ki žrtvujejo vse moči, da bi bilo dobro njihovim otrokom. Nekaj ur bo trajala svečanost, potem se bodo matere zopet vrnile k svojim opravkom. Mogoče jim bodo še vedno zvenele v ušesih lepe besede, ki poveljujejo njihove žrtve. Če bodo razmišljale o njih, se jim bo vzbudila marsikatera grenka misel.

Premalo so lepe besede za vse delo in žrtve, ki jih nalaga materam naloga, da vzgoje telesno in duševno zdrave ljudi, ki bodo koristili skupnosti. Kako more biti pri srcu materi, ki ve, da ne more dati otrokom dovolj hrane, ker je možev zaslužek premajhen! — Kolik je njen strah za zdravje otrok, ko ve, da so preslabo oblečeni in obuti in da iz mračnih kotov slabega stanovanja preži nanje bolezen! Če dela tudi sama čez dan v tovarni, ji misli uhajajo na prašno cesto, kjer se med ostalo gručo otrok pode tudi njeni otroci, ker jih ni imela nikjer pustiti pod nadzorstvom. In koliko mater umira ob porodu ali na posledicah vsled pomanjkanja strokovno izvežanih oseb. — Pa tudi večina onih mater, ki so jim vsled starosti že začele pešati moči, ne more brez skrbi počivati po truda polnem delu. Težka je starost delavske matere, če otroci ne zaslužijo dovolj niti zase. Nič manj težko ni življenje kmečke matere-preužitkarice, ki čuti, da je le v napoto pri hiši, če ne more več delati.

Vsa ta in še marsikatero drugo vprašanje v korist naših mater bo rešeno verjetno šele takrat, ko bodo tudi žene sodelovale z odločujočo besedo pri ureditvi njihovih položajev. Zato je potrebno, da bi žene čimprej dosegle politično enakopravnost, ki jim pripada kot enakovrednim državljanom. To bi bilo saj delno priznanje tudi našim materam, ki ohranjajo naš rod ter mu prve vsade kal ljubezni do rodne grude.

Zasluga slovenskih mater je, da ni naš narod utonil med tujci, toda prenesti so morale mnoge žalitve in za mnogo zaničevanja. Gledati so morale, kako je zaničevana beseda, ki jo je mati učila in vsa srečna poslušala iz

ust svojega otroka. Srce se ji je stiskalo v boli, če je videla, da sta sin ali hči klonila pod pestjo tujca, saj je čutila, da sta se odtrgala tudi od nje. Tujci so skušali dopovedati njenim otrokom, da je njihov jezik imenitnejši in da oni sami pripadajo izbrani vrsti ljudi, ki je poklicana, da gospodari nad ostalimi. Mnogo slovenskih sinov je moralo trpeti po ječah in umirati, ker niso hoteli biti izdalci svojega naroda in materine besede.

Tujci pa so gospodarili po slovenski zemlji, kakor jih je bila volja. Njihova pohlepnost in nenasitnost ni imela meja. Najlepša polja, gozdovi, vinogradi so bili njihova last, a naš človek je bil suženj na svoji zemlji. Po uradih so zavzemale najboljše mesta, v podjetjih so kot vodilni uradniki in strokovnjaki pritskali na delavstvo, naj se izneveri svojemu narodu.

Toda slovenske matere niso klonile. Po naših domovih se je ohranjala slovenska govorica, nezaupanje in sovražstvo napram tujcem, ki so postajali čimdalje bolj oholi in predrzni, je naraščalo do končnega obračuna.

Ko so odšli možje in sinovi na bojišče, so naše matere s podvojenimi močmi skrbele za družine in domove. Svojo politično zrelost pa so dokazale, ko so z navdušenjem podpisovale majniško deklaracijo ter tako pomagale ustvarjati novo, svobodno državo. Niso se bale groženj nasprotnikov, ki so jih strahili s kaznimi in napadi, ker je bila vera v pravičnost močnejša od strahu.

Da naš narod ni izginil, je zasluga naših mater. Njihova sveta dolžnost pa je, da povedo svojim otrokom, kakšno je bilo njihovo življenje pod tujčevimi oblastjo in koliko žrtev je bilo treba, da je danes naša domovina svobodna in nerazdružno zvezana z bratsko srbsko in hrvatsko zemljo. Mladina mora že v nežni mladosti začutiti ponos, da so njeni predniki zmagali v boju z neprimerno močnejšim nasprotnikom. Zavedati se mora, da bo ona nekoč prevzela dragoceno nasledstvo, ki ga bo zopet morala ohraniti svojim potomcem. In ga bo tudi ohranila, ker bo zaupala vase in v moč bratov, ki ji bodo prišli na

pomoč, če bi bil dom ogrožen. Ne bo se dala begati od onih, ki bi radi vzbudili v njej nemir in strah, ker bo v njej živela slika požrtvovalnosti in hrabrosti naših mater, ki niso v najtežjih časih izgubljale poguma.

Naše matere pa vedo, da je bil prvi korak za uresničenje njihovih upravičenih težnj storjen z našo osvoboditvijo in da bodo le v lastni svobodni državi dosegle izpolnitev svojih stremeljenj po izboljšanju. K. L.

Uradniški materialni položaj

Vse uradniško-stanovske organizacije so izročile predsedniku kraljevske vlade zaradi izboljšanja plač sledečo predstavko:

Gospodu
predsedniku kraljevske vlade
Beograd.

Gospod predsednik!

Gmotni položaj državnih uslužbencev, upokojenecv vseh strok in položajev, kakor tudi delavcev, postaja iz dneva v dan brezupnejši. Že pred zadnjim znižanjem dohodkov v letu 1935. so bili njihovi prejemki daleč izpod minimuma za obstanek ter so uslužbenci in delavci pričakovali zboljšanje, a ne znižanje svojih že tedaj nezadostnih dohodkov.

Reguliranje osebnih dokladov v letu 1937. je bilo nezadostno in nezadostno. Dohodki poročenih državnih uslužbencev niso po tem reguliranju dosegli višine pred zadnjo redukcijo v 1935. letu, čeprav je draginja v tem času zelo narasla. Rodbinska doklada za ženo ni vrnjena. Poročene državne uradnice in upokojenci niso dobili ničesar. Prve niti danes ne prejema nikakih osebnih dokladov, a upokojenci prejema znižane doklade po uredbi iz 1935. leta. Za to razliko ne najdejo državni uslužbenci in upokojenci nikakega povoda, a še teže bi se našel tak povod, ki bi bil upravičen iz socialnih razlogov.

Cena vsem življenjskim potrebščinam in stanovanjem naraščajo ter so danes za 25 do 30 %, a ponekod tudi za 50 % višje nego leta 1935. Zaradi tega zelo težko izhajajo tudi uslužbenci samci v najvišjih položajih, a oni v nižjih, še prav posebno pa poročeni z rodinami se borijo z bedo in odtrganostjo od ust in zaradi tega zapadajo čimdalje bolj v dolgov. V rodbinah uslužbencev vlada danes beda in pomanjkanje. Temu sledi tudi nezadostna prehrana in slabo oblačenje otrok, ki morajo bivati v slabih in nezakurjenih stanovanjih, kar vse uničuje zdravje. Državni uslužbenci so zaradi tega stalnega odrekanja izčrpani in v velikih skrbih za eksistenco svoje družine in zato ne morejo opravljati svoje posle z ono vdanostjo in ljubeznijo, kakor bi to bilo potrebno in v interesu službe.

Državni uslužbenci, na katerih delu počiva vsa administracija in vse redno delo v državi sploh, pričakujejo izboljšanja svojega

položaja posebno sedaj, ko se je po službenih izjavah gospodarsko stanje države izredno izboljšalo in na osnovi trditve, da so državni dohodki zelo preokosčili pozicije, predvidene v državnem proračunu. Posebno pričakujemo izboljšanje iz razloga, ker je pred kratkim kraljevska vlada pokazala potrebno razumevanje za slabo materialno stanje ene stroke državnih uslužbencev (oficirjev) in jim dala posebne doklade.

Neobhodno je potrebno, da se vsem uslužbencem in upokojenecem nudi možnost skromne eksistence. Z ozirom na današnje cene bi se moglo temu ustreči, ako se:

1. takoj vrnejo vsi uslužbenški dohodki, določeni z uradniškim zakonom z dne 31. marca 1931., in z zakonom o državnem prometnem osebju z dne 1. julija 1931.

2. V zvezi z današnjim stanjem draginje na tržišču prosimo, da se sprejme uredba o maksimiranju in kontroliranju cen življenjskim potrebščinam in stanovanjem in se z uredbom onemogoči zvišanje tržnih cen zaradi zvišanja dohodkov.

3. Potrebno je, da se ukrene vse potrebno za razdolžitve državnih uslužbencev in upokojenecv, katerih dolgovi znašajo več sto milijonov dinarjev in ki so bili narejeni zaradi znižanja uslužbenških plač od 1931. leta do danes.

Gospod predsednik!

Znana je resnica, da je od solidnega gmotnega stališča odvisna tudi volja, ki jo uslužbenci vlagajo v svoje delo in s tem tudi kvaliteta tega dela.

Sedanje odredbe o plačah ogrožajo obstanek zakonov, so istočasno onemogočile sklepanja novih zakonov, s čimer se občutno ruši temelj družine kot osnovne družabne celice. Z onemogočanjem zakonov in rojstev otrok v stanu državnega uslužbenca pada intelektualna raven naroda.

V pričakovanju, da bo kraljevska vlada temu eminentno nacionalnemu vprašanju posvetila polno pažnjo in ga povoljno rešila, Vas, spoštovani g. predsednik, prosimo, da sprejmete izraze našega spoštovanja.

Ta spomenica, ki jo je podpisalo 21 organizacij državnih uslužbencev in upokojenecv, je bila izročena gospodu predsedniku vlade 28. marca 1939.

materialno. Dobro se zavedamo, da se nikoli ideali ne morejo uresničiti brez materialnih žrtvev. Jasno nam je, kakšnega pomena je danes tisk, ki je regulator mišljenja in najučinkovitejše propagandno sredstvo. Naš učiteljski tisk mora biti izraz naše intelektualne, moralne in materialne moči, izraz naše kolektivne volje. Razen našega strokovnega in stanovskega informativnega tiska bi lahko imeli tudi časopis za umetnost, znanost in socialna vpra-

šanja. Toda to bi mogli izvršiti šele tedaj, ko ne bi bilo niti enega tovariša in ne ene tovarišice, ki ne bi bil naročnik izdaj našega združenja.

Prav zato, ker materialno največ trpijo, podpirajo mladi napredni učitelji na vsej črti v zahtevah svojih pravic glavno upravo in op主义ično gledajo v bodočnost, ki je njena, poleg vseh težav, ki jo mučijo, in apelirajo na složno delo.

Učiteljske plače pred pol stoletja

Pol stoletja mineva od važnega za našo organizacijo zgodovinskega dogodka, ko so osnovali slovenski učitelji »Zavezo« svojih učiteljskih društev.

Zanimivo bi bilo ogledati si to dobo poblize ter predvsem ugotoviti, v kakšnih razmerah je tedaj živelo naše učiteljstvo. Oglejmo si predvsem učiteljski gmotni položaj, ki kaže dokaj zanimivosti tedanjega časa.

V letu 1888. je imelo kranjsko učiteljstvo štiri vrste učiteljskih plač, in sicer so dobivali učitelji po 400, 450, 500 in 600 gld. Te plače so pa bile za tedanje dobo vsekakor premajhne in zato se je učiteljstvo tedaj borilo za zvišanje plač.

Tudi v drugih avstrijskih deželah je šla učiteljska borba za zvišanje službenih prejemkov. Zanimivo pa je pri tej borbi opazovati, da je v svojih zahtevah imelo veliko več uspeha nemško učiteljstvo, kot pa slovansko. V avstrijskih deželah so bile najnižje učiteljske plače po 400 gld. kakor na Kranjskem še na Češkem, v Galiciji, na Goriškem, v Bukovini še celo 240 gld. Tako v slovanskih deželah. V nemških deželah, to je na Nižnje-Avstrijskem, Gorenje-Avstrijskem ter na Štajerskem, kjer so bili Nemci gospodarji šole, so pa bile najnižje učiteljske plače 500 gld ter so dosegle 700 gld, dočim so v slovanskih deželah dosegle večinoma višino do 600 gld.

Gotovo je, da so na večje ali manjše šolske dajatve vplivale tudi gospodarske prilike raznih dežel. Brez dvoma pa je, da so se Nemci tudi nekaj glede važnosti šolstva naučili v letu 1866., dočim so nemški avstrijski narodi tudi v tem oziru ostali nekoliko bolj brezbržni.

Kranjski deželni zbor je 27. septembra leta 1888. obravnaval prošnje učiteljev kranjskega, postojanskega in litijskega okraja, v katerih prosijo učiteljstvo za povišanje prejemkov. Zanimiv je govor poslanca Šukljeta, ki pravi med drugim: »Relativno so naši učitelji še precej dotirani, absolutno pa je njih plača prenizka. Kaj zahtevamo danes vse od učitelja? — Da bi se 12 let šolal, da napreduje, se izobrazuje; mi mu tudi ne moremo braniti, da se ženi; hočemo od njega, da dostojno nastopa, kot se spodobi stanu, in zakon mu damo v roke ter zahtevamo v pravnih, da ga poznajo, zakon z dne 24. maja 1869. leta, ki v § 55. trdi: »Najmanjši (minimalni) prejemki, izpod katerih ne sme nobena šolska občina na nižje iti, naj bodo odmerjeni tako, da učitelji in podučitelji ne bodo primorani truditi se s postranskimi deli, lahko vso svojo moč na svoj poklic obračajo, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodbino živeti primerno okoliščinam dotičnega kraja.« In sedaj vprašam, kako je učitelj v stanu vse to storiti, ako ima na leto 400 gld. in nič več, posebno učitelji, ki so starejši, imajo rodbino in niti naravnega stanovanja nimajo. To je na vsak način tak položaj, da bomo morali gledati, kako bi razmere učiteljev popoboljšali.«

Tako vidimo iz govora poslanca Šukljeta, da je priznaval potrebo povišanja učiteljskih plač. Povišanje se pa vseeno ni izvedlo, ker je bil deželni zbor mnenja, da za učiteljske plače ni mogoče najti proračunskega kritja. V tem oziru je tudi prav zanimiv govor poslanca dr. J. Vošnjaka, ki trdi med drugim: »Deželni zbor je torej vedno skrbel za povišanje učiteljskih plač in storil, kolikor se je moglo storiti. Kako je to vplivalo na deželne finance, kažejo nekatere številke, katere posnemam iz računov prejšnjih let.« Poslanec

dr. Vošnjak je pri tem številčno dokazal, kako je naraščal proračun za učiteljske plače od leta do leta. Tako navaja, da je izdala dežela Kranjska za učitelje 1880. leta 178.575 gld. Leta 1889. pa je ta postavka znašala s prispevkom za pokojninski sklad že 273.150 gld. to se pravi, da je bilo odmerjeno 19 % deželne doklade na vse davke za učiteljske plače, kar tudi za tedanje čase ni bilo tako zelo veliko.

Vendar pa dr. Vošnjak izvaja dalje: »Vzlic vsem tem številkam pa jaz sam priznam, da bo treba enkrat — in mislim v najkrajšem času — kaj storiti za učiteljstvo, kajti potrebe naraščajo za vsako rodbino, posebno pri omikanjih, leto za letom. Še celo na kmetih čutimo, da tako zvane kulturne potrebe naraščajo, kaj hočemo reči o možu, ki ne more živeti prosto kot v kmetijski hiši, temveč se mora bolje oblačiti pa tudi za boljšo vzgojo svojih otrok skrbeti, kolikor mogoče. Največji troški itak ne zadevajo izdatkov za hrano, ki je sedaj cenejša ali vsaj ni dražja nego je bila pred 10 leti, kajti znano je, da so vsi pridelki, katere imajo kmetje naprodaj, cenejši od nekdanj. Iz razloga, da bi šlo le za kruh in za hrano, ne bi bilo treba povišati plač, pa druge potrebe naraščajo, in ravno na to se mora ozirati pri vsakem stanu posebno pri omikanem, h kateremu spada tudi učiteljstvo. Z oziroma na to, da s 400 do 500 gld. na leto ne more učiteljska rodbina shajati, mislim, da bo moral deželni zbor kaj storiti. Da bi pa v tej seziji kaj sklenili, tega si finančni odsek ne upa nasvetovati. Treba bo natančnih študij, dogovora z deželnim šolskim svetom. Razen tega se vriva drug pomislek, namreč zavoljo doneska, katerega smo do sedaj imeli iz naklade na žganje. Jako se je bati, da ta donesek več ne bo tako obilen kot je bil do sedaj; torej bomo zopet primorani, ako ne bomo mogli deficita pokriti iz te naklade, povišati deželne naklade. Treba pa je pomisliti, da teh ne moremo tako zvišati, kot bi bilo treba v doseglo boljših učiteljskih plač.«

Po teh izvajanjih predloga poslanec dr. Vošnjak, da se prošnje učiteljev izročijo deželnemu odboru z naročilom, da v prihodnji seziji pripravijo oziroma nasvetuje tako uredbi učiteljskih plač, katero preračunajo deželne finance.

Tako vidimo, da so pred pol stoletja prošnje učiteljstva za zvišanje prejemkov bile od deželnega zbora kranjskega odbite z motivacijo, da ni proračunske možnosti.

Govor poslanca dr. Vošnjaka je pa navzlic temu dokaj značilen ter kaže, da se je del naše vodilne inteligence že pred pol stoletja prav dobro zavedal važnosti šolstva ter tega, da je treba ustvariti učitelja celega človeka, upoštevajoč predvsem vse njegove kulturne potrebe. Dr. Vošnjak prav dobro poudarja, ko pravi, da se je treba ozirati tudi na tako zvane kulturne potrebe učitelja. Ni dovolj, da damo učitelju samo toliko, da se lahko nasiti, treba mu je dati tudi priliko, da lahko vrši v svoji sredini tudi uspešno kulturno poslanstvo. To se pravi, da stanu primerno stanuje, se oblači in tudi stanu primerno nastopa, kot to zahtevamo od izobraženca.

Tako je pred pol stoletja v naših vodilnih možih bil ustvarjen pravilen nazor v učitelju, le žal, da se ta nazor ni izvaljal tudi v praktičnem življenju, kar žal, pogrešamo še tudi dandanes. J. I.

S složnim delom za uresničenje naših želja

V »Narodni prosveti« od 20. aprila je priobčen članek Siniše Mihajloviča, ki ga zaradi pomembne njegove vsebine priobčujemo v celoti.

Ko smo polni navdušenja in mladostnega idealizma z diplomom v žepu krenili v življenje, smo mislili, da je svet naš. Obzorja so nam izgledala širša, veličanstvenjša, življenje lepo in rožnato in vsi ljudje brezmejno, brezmejno dobri. Osvobodili smo se končno sivih šolskih prostorov, disciplinskih pravil in postali polnopravni državljani.

Šli smo tako v življenje z ideali, ambicijami, z raznovrstnimi prepričanji, toda v glavnem brez izkušenj, a s tisto malo znanja nismo vedeli kaj hočemo.

V šoli se je poučevala pedagogika, filozofija, književnost, toda vse brez zveze s stvarnostjo. Pri pouku uporabne pedagogike se je vedno predpostavljalo, da imamo pred seboj čiste in site otroke in svetle učilnice z bogatimi učnimi pripomočki. Bili smo pripravljani za življenje v mejah srednješolskih učbenikov in teorij. Toda na terenu, kjer smo si šele z muko in trudom pridobivali izkušnje, smo se zgrozili. Prišli smo v taka šolska poslopja, ki izgledajo vse kaj drugega, samo ne šole. Tu v teh tesnih prostorih je sedaj treba delati in živeti. Tu je treba delati za narodno prosveto, pripravljati državni prosvetljene in sposobne državljane. V takih krajih bo treba biti dolgo sam, ko s planinskih vrhov živizgajo hladni vetrovi in vdirajo v sobo skozi razmajana okna. Toda tudi pod najtežjimi življenjskimi pogoji ni mladi narodni učitelj izgubil svoje vere in optimizma, nego je poln samozatajevanja prijel za delo v najtesnejšem kontaktu z delavnim kmetiskim ljudstvom, ki je in ostane vir in tok vsega družabnega življenja, in začel ustvarjati ono, za kar je poklican. Večkrat so se razbijali ideali v borbi z načelniki, občinarji, vaškimi politikmi, protekcionisti. Z birokratizirani šolski nadzorniki niso hoteli, ali niso mogli razumeti mlado napredno učiteljstvo, niso bili zaščitniki pozabljenega učitelja, nego so spretno z disciplinskimi predpisi in s §§ pretili onim učiteljem, ki so mislili drugače nego tradicionalno, konservativno in »oficiozno« mišljenje.

Z mizerno plačo v zapuščenih vaseh brez dobre komunikacijske zveze s sreskim mestom, brez vsake zveze in oddaljeni od večjih kulturnih centrov so učitelji v mnogih primerih bedno prebili svoja mlada leta. Umirali so ideali, popuščal je žar ustvarjanja in polagoma se je razvijal »vaški učitelj«. Učitelj je občutil, da so ga pozabili oni, ki bi jim morala biti briga za materialni položaj narodnih učiteljev program.

Vse upravičene zahteve za izboljšanje našega gmotnega položaja so bile brezupen klic, preko katerega se je brezobzirno prešlo, in zaradi »konsolidiranja« državnih financ so se tudi bedne plače narodnih učiteljev zniževale

do mere, da smo prišli do prepričanja, ne da se nam plače izboljšajo, nego da se nam ne morejo zaradi nobenega »višjega« državnega razloga še nadalje zniževati.

Sveto pismo pravi, da je Jezus nasitil s 5 hlebi in 2 ribama 5000 ljudi. Narodni učitelj, pripravnik ni mogel z 900 din živeti tako, kakor je nekoč sanjal v siromašnih dijaških časih. Ni mogel niti dostojno jesti, pa je vendar to najvažnejše, ker najprej je treba biti sit, potem se šele da filozofirati; ni si mogel nabavljati dobre knjige za svojo strokovno in splošno izobrazbo, a poleg tega je treba odtrgati tudi kak dinar za siromašne starše ali brate in sestre. A ker se z 900 din to vse ne more narediti, zato hodijo narodni učitelji preskromno oblačeni, da ne bi zanemarili svoje misijonarsko delo narodnega prosvetitelja. Tako smo postali objekt zasmehljivih pripomb, postali smo »učiteljski«. Toda to ni izraz pomilovanja, nego je zasmehovanje, morda celo porogljiv izraz visoke pisarniške gospe. Toda mi nečemo biti »učiteljski« v slabem pomenu te besede. Mi hočemo, ker to smo, ostati narodni učitelji. Nam je dovolj platonskih komplimentov, nam je dovolj jalovega poudarjanja značaja učiteljskega stanu.

Hočemo, da se že enkrat realizirajo naše želje, ki so tako moško in pogumno iznešene po predstavnikih našega združenja. Toda da pride do naših vitalnih problemov, moramo biti kompaktni in solidarni v vseh akcijah. Zastopniki »Novega učiteljskega pokreta« so to menda pozabili, ter izgleda da so imeli edino nalogo rušiti centralno upravo, ki se je tako pogumno in tako brezkompromisno postavila na branik učiteljskih interesov, ustvarjajoč tako motnje v naših vrstah, ki so jih drugi dobro izkoristili. Obtoževali so centralno upravo, da ni dovolj jugoslovanska, neodgovorni so celo trdili, da je anacionalna, morda zato, ker je posvečala svojo skrb socialnim problemom, ali ker je na zagrebški skupščini poudaril predsednik g. Dimnik, da samo iskren Hrvat, iskren Srb in iskren Slovenec more biti iskren Jugoslovan. Centralna uprava se je borila za uresničenje želja celokupnega učiteljstva in za tako svoje stališče je dobila sijajno satisfakcijo na zagrebški redni in izredni skupščini, še posebej od mladega učiteljstva iz »učiteljske galerije«. Od motnje, ki jo je maloštevilna opozicija vnašala v učiteljske vrste, smo imeli samo škodo. Ali bo to morda opomin onim, ki se v borbi proti zastopnikom učiteljskega stanu okoriščajo in dobivajo položaje? Dvanajsta ura je.

Strnimo svoje vrste vsi brez razlike in moralno podpirajmo one, ki so imeli voljo in pogum, da se borijo za stalnost učiteljstva na službenem mestu, za učiteljsko svobodo, za ukinitve celibata, za izenačenje plač poročenim učiteljem, ki so v organizacijo vnesli duha svobode, duha demokracije in duha parlamentarizma. Podpirajmo organizacijo tudi

Splošne vesti

INTERVENCIJE JUU ZA NAPREDOVANJA

Iz pisarne centralne uprave JUU poročajo:

V zadevi napredovanj se ne more intervenirati za posamezne primere, ker dosega število prosilcev več tisoč. Težko je intervenirati za enega brez škode za drugega, še teže pa ugotoviti, kdo ima boljše pogoje. Po objavi g. prosvetnega ministra pridejo na vrsto najprej oni, ki dalje čakajo in imajo izpolnjene zakonske pogoje, ker po proračunu ni možnosti za napredovanje vseh, ki imajo na to pravico.

Po vsem tem lahko vsak član ugotovi, ali so izgledi, da pride na vrsto v krajšem času ali ne.

Upravni odbor JUU je na svoji zadnji seji, 3. in 4. aprila t. l., sklenil, da iz gornjih razlogov intervenira za napredovanje na sledeči način in samo v sledečih primerih:

Za skupine (napredovanja) ni treba vlagati niti zaščitnih pol niti prošenj na udruženja, ker se za posameznike ne more intervenirati, razen v teh primerih:

1. Ako se prošnja brez upravičenih razlogov zadržuje pri srezu ali pri banki upravi, intervenirajo sreska učiteljska društva, odn. sekcije, a pri ministrstvu prosvete centrala.

2. Za one, ki so izpolnili vse pogoje za V. skupino in dovršili polna službena leta, toda navesti je treba točne podatke (oceno, službena leta in starost) in koliko časa čakajo.

3. Za vse konkretne primere, ko se dokaže, da so mlajši prehiteli one, ki so si pri-

dobili pravico mnogo prej in dalje časa čakajo na skupino; navesti je točne primere.

4. Načelno se bo interveniralo za vse one, ki po pridobljenih pogojih čakajo na IX. odn. X. skupino (vrtnarice); navesti je, koliko časa čakajo.

To se objavlja v vednost članstvu JUU, da postopa v smislu tega sklepa.

Milinko Lazič, tajnik. Iv. Dimnik, pred. JUU.

KOMISIJA ZA NOVE UČNE NAČRTE

Z odlokom IV., br. 4013 z dne 18. aprila 1939. je ministrstvo prosvete v Beogradu odločilo, da se sestane meseca maja v oddelku za pouk komisija, ki bo izdelala stalni učni načrt za višje ljudske šole na osnovi § 44. šolskega zakona. Pooblastilo sega tudi na načrt za osnovno šolo, ki se naj preuredi čimbolj v smislu omenjenega načrta. Iz razpisa je torej razvidno, da bo temelj razpravi tvoril sedanji šolski zakon, ne da bi se komisija spuščala v predloge za kakršno koli noveliziranje.

V komisijo sta iz Slovenije imenovana prof. Gustav Šilih iz državnega učiteljskega v Mariboru ter tov. Ernest Vranc iz Studencev pri Mariboru, ki je — kakor znano — avtor dveh projektov učnih načrtov, ki sta natisnjena v Beogradu v cirilici in bosta nedvomno pri razpravah prišla v poštev.

Oba člana komisije sta točno poučena o stališču ljudskošolskega učiteljstva v Sloveniji. Zelimo, da se v načrtih za šolsko delo očuva naša samobitnost, upoštevajo se najkrajevne razmere in potrebe, prav tako pa tudi napredek pedagogike in didaktike, najbolj